

ТИЖНЕВИК-REVUE HEBDOMADAIRE-UKRAÏNIENNE-TRIDENT

Число 45 (595) Рік вид. XIII. 21 листопаду 1937 р. Ціна 2 фр. Prix 2 fr.

Париж, неділя, 21 листопаду 1937 року

Тринадцятого сього листопаду розніс телеграф світами сенсаційну вістку з Києва, що там заарештовано голову світу народніх комісарів України Бондаренка. Заарештованого «міністра-президента» під посиленою вартою вивезено до Москви, на Луб'янку.

Власне на тлі того, що діється в совітах, звістка ця не повинна б ані здивувати нікого, ані притягти до себе більшої уваги. Адже, після трагічного кінця найвидатніших представників старої большевицької гвардії, після недавнього розстрілу маршала Тухачевського і червоних генералів, саме тепер, в той час, коли заарештовано Юрєнева. Давтяна і низку совітських послів та військових агентів закордоном, — ніхто в московському царстві і на захоплених ним землях, яке б високе становище він не займав, не може бути гарантований від наглого кінця свого життя.

А проте світова преса вважає цю звістку за сенсаційну, повідомляє, що вона викликала на Україні глибоке вражіння, розцінює її, як ознаку високої міри напруження політичних відносин на Україні.

І справді — не дурно. Заарештованого бо допіру голову совнаркому України призначено на цю посаду після трагічної смерті Любченка лише тридцятого минулого серпня. Належить він до наймолодшої генерації українських комуністів, якій повинні б були бути чужі «буржуазно-націоналістичні пережитки», виховався він за безпосередніми репеттами Москви і сформував-

ся під її потужним впливом. На нього, як на мужа довір'я, поклала окупаційна влада спеціальне завдання — ретельно викоринити українську націоналістичну опозицію.

Мав він «з корінням вирвати» український сепаратизм, і через два місяці його арештовано, бо він уже виявив сам до нього нахил.

Ота національна опозиція на Україні виростає впрост із землі і непереможно захоплює все і всіх — старих і молодих, аж до ніби на всі сита пересіяних і тричі випробованих комуністів.

На кого-ж тепер Москві покластися? Українці од старого до малого, — не виключаючи ані давніх большевиків, як Скрипник, ані перехрещених на московську віру українських есерів, як Любченко, ані вихованців сучасного окупаційного режиму, як оце Бондаренко, — всі українці показують себе непевними. Хіба лише на чужинців? Свіжий досвід з москалем Постишевим, якого те-ж довелося забрати з Києва, показав, що і з тим не завжди щастить. А проте іншого виходу для окупаційної влади не залишається. І з цього погляду характерним являється той факт, що в Києві на святі двадцятиліття «жовтневої» революції на урядовій трибуні поруч із секретарем КП(б)У поляком Косіором, головою ВУЦК, «останнім з могокан», українцем з походження Петровським, місце голови совнаркому України займав... Ізраїль Мойсеевич Леплевський.

Але могутній процес національного розвитку на Україні внівець повертає всі намагання Москви опанувати поневоленою землею і наперед засуджує дальші спроби в цьому напрямі її наймитів, до якої б нації вони не належали.

* * *

Цілком природне, «Тризуб», орган української політичної еміграції, на своїх сторінках найбільше уваги уділяє життю і діяльності земляків наших з Великої України, громадян УНР. Не можемо ми обминути мовчки і четвертого делегатського з'їзду представників нашої еміграції, об'єднаних Українським Централь-

ним Комітетом у Польщі. В низці дописів нашого постійного кореспондента із Варшави, що з них перший надруковано було у нас в попередньому числі, знайде читач докладний перебіг нарад з'їзду та прочитає про його ухвали.

Спиняємося ми на цій визначній події з життя наших людей закордоном не лише тому, що в Польщі, куди в листопаді 1920 року примушена була перейти головна маса нашої армії і значна кількість нашого громадянства, скупчилася, природне, найбільша частина української політичної еміграції з по-над Дніпра.

І не лише тому, що земляки наші, які користуються гостинністю польською, знаходяться там найближче до рідної землі, з якою зв'язані всі наші думки, і тому найсильніше з усіх нас одчують усе те, що діється на поневоленій отчизні, з якої до них все-ж найлегше доходить вітер.

Одмитити вже зараз з'їзд і ті резолюції політичного характеру, що їх уже надруковано в «Тризубі», конче треба й тому, що за наших часів, коли ворог усіх способів, аж до найогидніших, береться, щоб розсварити між собою українську еміграцію, внести розклад в її ряди, підірвати довір'я до її проводу і коли не знищити, то принаймні знесилити її, — за цих часів тяжких резолюції ті набувають загальної ваги. Свідчать бо вони не лише про політичну достиглість нашої еміграції, що перебуває в Польщі, не лише про її організовану силу, яка переборює всі спроби зсередини її розсадити, але й являються разом з тим політичним програмом діяльності надалі, коло якого можуть об'єднатися всі здорові, живі, патріотично-настрєні й активні елементи українські закордоном.

Розкидані по ріжних державах, але об'єднані вірністю старим прапором УНР, згуртовані навколо її уряду, — всі ми живемо однією ідеєю: визволенням рідної землі й обновленням її державности.

М И Х А Й Л О К О Р Ч И Н С Ь К И Й

(С п о г а д)

Хто був у Петербурзі перед революцією 1917 року, той не міг не знати Михайла Агатоновича Корчинського, бо він брав діяльну участь в житті цілої тамтешньої української колонії. Він був членом Клубу, членом партії с.-ф., виступав з рефератами, цікавився життям молодшої генерації. Його щира вдача і прекрасні промови справляли глибоке вражіння на нас, молодше покоління студентів, хоч ми не завжди поділяли його помірковані погляди соціальні, але глибоко поважали за той національний український радикалізм, яким завжди він був повний. Навіть по скінченні правничого факультету Петербурзького університету (здається, 1911 року), будучи вже помішником присяжного адвоката і дбаючи про утримання родини, знаходив він час і для роботи громадської, і навіть для того, щоб допомагати іншим клопотами і рекомендаціями.

Не знаю коли точно, але познайомився я з Михайлом Агатоновичем в Українськiм Клубі, і хоч я був молодшим студентом і не його школи, але він що-разу, як ми зустрічалися, завжди дуже привітно знаходив про що з мною балакати. Довелося ближче мені познайомитися з Михайлом Агатоновичем на самому початку 1914 року, коли треба було мені шукати посаду, і він порекомендував мене, як молодого економіста, директорові Акційного Т-ва Петербурзьких механічних фабрик, баронові М. І. Краузе, з яким, як адвокат, був у ділових зносинах. Ця обставина до почуття поваги, яку я з самого початку знайомства почував до старшого і такого блискучого товариша, додала ще й почуття вдячності, яке я завжди захоплював.

До самої революції ми досить рідко бачилися з М. А. Він був зайнятий службою, українською роботою в колі старших українських громадян, я тако-ж службою і українською роботою в молодших українських колах. Але коли вибухла революція 1917 року в Петербурзі, буквально на другий ден її, коли ще всюди стріляли, М. А., невідомо як дізнавшись, з'явився на історичне засідання президії Студентського Українського Союзу Петербурга і взяв у ньому участь для обмірковування ситуації. Були на цьому засіданні М. А., Є. Неронович, О. Ковалевський, я і, коли не помилюся, М. Лисий, М. Кушнір і мабуть М. Чечель (секретарь Центральної Ради). Можливо був тако-ж і П. К. Пилипчук. Пригадую, що всі зійшлися на тому, що треба негайно заснувати свій революційний Український Комітет, щоб направити українську масу не на всеросійську роботу, а на виборення українських прав і осягнення наших українських ідеалів, які у молоді тоді вже ясно викристалізувалися, як цілком самостійницькі.

Дуже переконуюче вказав це в своїй промові М. А., який був с.-ф. партійно і самостійником по темпераменту.

На перших початках революції зустрічалися ми мало з М. А., бо працювали в різних галузях, та були у нас і службові ще обов'язки.

Згадав мене М. А. тоді, як був він запрошений О. Лотоцьким до Галичини на повітового комісара. Хотів він, щоб я обняв те-ж якусь посаду в тодішнім управлінні Галичини, що було довірено українцям, але я одмовлявся, бо сумнівався, чи зможу бути там корисним, а до того-ж була цікава робота українська і в Петербурзі.

В час боротьби за незалежність в 1918-1919 р. р. зустрічалися ми кілька разів з М. А., але дуже коротко. Лише в Кам'янці на кінці 1919 р. і на початку 1920 року довелося нам бачитися частіше, він з родиною жив тоді в банку, я кілька разів провідував його і ми розмовляли на біжучі теми та згадували Петербург.

Між иншим, М. А. був тоді свідком одної операції таємного характеру, яку доручило нам з п. Д. тоді вище начальство. Справа полягала в тому що ми з п. Д. мусіли непомітно вивезти з банку досить велику суму грошей (5 чи 10 мільйонів карбованців) і приховати на де-який час. М. А. дуже хвилювався за нас і все прохав, щоб ми були обережними. Коли він потім дізнався, що все обійшлося добре, то був дуже радий.

За часів боротьби всі були об'єднані одною роботою, але бачитися часто було неможливо, бо кожен працював на своїй ділянці, ото-ж знову ми побачилися лише в липні 1920 року при відступі до Галичини. Ідучи на авті до Станиславова, побачив я, не доїздяючи може кілометрів 6 до цього міста, спочатку валку підвид, а потім групу піших людей, між якими пізнав наших евакуованих, а між ними і М. А. Він бадьоро йшов піхотою, очевидно злізши з селянської трусської підводи, щоб розізнатися. Я зупинив авто і запропонував М. А. їхати зо мною, але він одмовився, показавши рукою назад, де їхали підводи, — мовляв, підводи у мене є, дякую. Це було наше останнє побачення, бо доля розкидала нас в різні боки.

Так в моїй пам'яті через довгих 17 років і лишився М. А. на шляху до визволення: високий, смутний, але бойовий і непохитний в своїй вірі і в своїх ділах на користь української незалежності і державности, яким був відданий чутливим серцем і глибоким розумом.

Хай Галицька Земля, якій він те-ж чимало прислужився, буде йому пером, а його визначна робота для визволення України від рабства матеріального і духовного — нерушимим пам'ятником на довгі, довгі роки.

І. Косенко

МАРІ - ФЕРНАНД ШОДЕН

(17. XI. 1871 — 20. VII. 1937)

20 липня 1937 року помер в своєму маєтку в Сент-Аман-Тальянд біля Клермон-Ферана Марі-Фернанд Шоден, адміністратор знаного тижневика «Les Nouvelles Littéraires», підполковник артилерії, кавалер Почесного Легіону, кавалер Військового Хреста, скарбник «Cercle d'Etudes Ukrainiennes».

Марі - Фернанд Шоден

Покійний народився 17 листопаду 1871 року в старій французькій родині, в якій жили глибоко-давні шляхетські традиції. Вихований в середовищі, що зберегло пам'ять про блиск і славу Франції, молодий Шоден одночасно був підготований і до боротьби за існування. Впертий, з незламною волею, але з надзвичайним тактом і витримкою, пробивав він собі життєвий шлях, зазнаючи і успіхів, і біди. Велика війна втягав його й кидав спочатку в дуже небезпечні ситуації, і під Верденом нагороджено його орденом Почесного Легіону і Військовим Хрестом. По війні, в складі військової місії, послано його до Польщі, де вперше близько він стикається з українською проблемою. Вернувшись звідти, розпочинає він знову зруйноване війною своє життя. Засновує «Les Nouvelles Littéraires», приймає участь у багатьох журналах та часописах, входить в численні т-ва та організації.

І коли організовано було французьке Т-во Українознавства, він стає його фундатором і скарбником, а покійна дочка його Жакелін Шоден — заступником генерального секретаря.

Симпатії цієї родини до України і до її визвольних змагань, особливо у Фернанда Шодена, були одверті й щирі, а разом з тим і тверді. Своїм впливом, своїми зв'язками й своїм ставленням Фернанд Шоден заслужив собі повагу й признання серед української колонії Парижа, а своєю чинністю поставив себе в гурт тих чужинців-симпатиків, яких Україна обов'язана згадати вдячним, тихим словом.

Вістка про смерть Фернанда Шодена вразила сильно всіх, хто особисто мав приємність бути знайомим з покійним, хто одчув на собі те, що зветься шармом і що так притягало людей до нього.

Нехай ці рядки будуть покійному замість квітів на його могилу в Оверні, в серці Франції,— яку він так любив.

М. Ковальський

ІТАЛІЯ СВЯТКУЄ 15-ту РІЧНИЦЮ ФАШИСТІВСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Од власного кореспондента)

I

Цьогорічне святкування річниці фашистівської революції в Італії носило особливо урочистий характер. Сталося це не лише тому, що число 15 можна уважати за ювілейне, і не тому, що фашистівський режим уже цілком опанував життям італійської нації. Причина полягає правдоподібно в тому, що власне тепер Італія, завдяки фашизмові, може похвалитися великими здобутками на міжнародній арені, може врешті назвати себе одною з найбільших світових потуг. Під знаком досягнень італійської нації під проводом фашистівської партії і її вождя Беніто Муссоліні, головю в міжнародній ділянці, і пройшли всі цьогорічні урочистості. Італійська Імперія, союз з спорідненою ідеологічно Німеччиною, боротьба національної Іспанії, боротьба проти большевизму, економічно-соціалні досягнення фашистівського режиму — ось найважливіші моменти свята італійського фашизму.

28-го жовтня 1922 року не є датою повстання фашистівського руху, лише його кульмінаційного пункту, так зв. «маршу на Рим», себ-то доконання національної італійської революції. Ідеологічних початків цього руху треба шукати в діяльності Беніто Муссоліні, як редактора-видавця газети «Попольо д'Іта-

лія», ще перед і безпосереднє по закінченні світової війни. Формально початок фашистівського руху датуються 23 березня 1919 року, коли повсталася перша фашистівська організація в Італії. Завданням новоповсталого руху була боротьба проти комунізму, що саме тоді залив Італію своєю руйнуючою пропагандою, та відновлення і розвиток національного італійського духу. Зрозуміло, що цей рух був скерований і проти тодішніх ліберально-демократичних правителів Італії, які, просякнені ідеями космополітизму й підпорядковані егоїстичним інтересам капіталу, не могли ставити належного опору проти небезпеки московсько-інтернаціонального комунізму.

Як бачимо, від повстання першої фашистівської організації до рішучого «маршу на Рим» пройшло три з половиною роки. За цей час невпинної боротьби, протягом якої багато фашистів загинуло славною смертю від куль московсько-большевицьких агентів, фашистівський рух настільки зміцнився і розширився, що мав можливість сягнути по владу в державі, щоб забезпечити цю останню від кривавого комуністичного перевороту.

15 років тому, 28 жовтня 1922 року, організації «чорних сорочок» з усіх закутків Італії розпочали славний «марш на Рим», з метою домогтися передачі державного проводу в руки їх вождя, Беніто Мусоліні. Вже тоді фашисти розпоряджали такою силою, що в таку уважати безнадійною річку ставлення поважного опору. І тому ціла ця визначна подія обійшлася без більших збройних сутичок та щасливо закінчилася покликанням Мусоліні на пост міністра-президента.

Прихід до влади вождя молодого фашистівського руху було зустрінуто стримано, а то й вороже та скептично не тільки чужеземною політичною опінією, але й рештками прихильників старих політичних методів в Італії. Фальшиві пророки віщували швидкий крах «фашистівського експерименту». Комуністично-анархистичні елементи зобілізували цілий свій підземний апарат для побороювання фашизму, не зупиняючися перед організуванням цілого ряду атентатів на життя провідника нової Італії. Надаремно. Стереженого не тільки Провідником, але й чулою опікою відданого оточення, Мусоліні не досягли ворожі бомби й кулі, але тільки ще більше зміцнили його легендарну популярність в масах італійського народу, створюючи довкола нього ореол героїства і неустрашимости. Зрештою ці злочинні атентати припинилися від 10 років, що можна уважати ознакою консолідації фашистівського режиму та створення довкола особи Мусоліні атмосфери такої пошани в народі, серед якої жадна злочинна рука не може до нього наблизитися.

Коли говорити «фашизм», то можна з такою ж точністю що-до означення цього руху в Італії сказати «мусолінізм». І дійсно, рух цей видав багато видатних мужів, але його ідеологом, творцем і невтомним керівником є особа Дуче (вождь, провідник, що відповідає мімецькому «фюрер»).

По приході до влади Мусоліні показав, що є не тільки блискучим публіцистом, прекрасним промовцем і пророчим пропагатором нової ідеології, але й геніальним державним мужем та талановитим організатором, що виростає на міру творця нових політичних епох. Його невсипуча енергія й колосальна працездатність дозволили йому не тільки керувати на раз кількома міністерствами, себ-то бути безпосереднім керовником закордонної політики, війська, корпоративної перебудови господарського життя і т. д. (фактично не має жадної ділянки державного життя, куди б не сягала тверда рука Дуче), але тако-ж своїм особистим життям давати приклад і заохочення своїй країні. І так, треба розвинути італійське летунство, — Дуче вчиться на пілота, особисто дуже часто керує літаком і займається вправами кидання бомб. Треба прищепити молоді замилування спортами, — Мусоліні їздить кінно, пливає, займається мотоциклізмом і лещетарством. Таких прикладів можна навести безліч, включно до його зразкового родинного життя. Під час етіопської війни, Дуче не міг, натурально, покинути державні справи і вдатися на фронт. Але його зять, теперішній міністр закордонних справ, граф Чіано і два старших сини б'ються в рядах італійського летунства, так само як тепер один із синів прилучився до італійських добровольців, що помагають ген. Франкові знищити московську інтервенцію в Іспанії.

15 років фашистівського режиму пройшли в невинній праці над піднесенням моці і добробуту Італійської держави. За цей час створено потужну й прекрасно технічно забезпечену армію; побудовано або впорядковано залізниці і асфальтові дороги; побудовано нові порти і збільшено сітку водних шляхів; упорядковано й розширено пошту, телеграф і телефон; великі осягнення здобуто в ділянці електризації краю, водопроводів та уряджень штучного оводнення сухих теренів; надзвичайно розвинуто тако-ж будівництво збудованням цілої низки адміністративних, шкільних і т. д. будинків. Врешті цілком спеціальної уваги заслуговують наступні осягнення фашистівського режиму: осушення болотистих теренів, що дає землю тисячам безземельних селян; розбудова шкільництва, що має колосальне значіння, бо в передфашистівській Італії мав ще місце анальфабетизм; всебічна опіка над молоддю: її національне, моральне і фізично-спортове виховання.

Противники фашистівського режиму закидають Мусоліні, що він дбає лише про інтереси капіталу й мілітарного імперіялізму, нехтуючи народніми італійськими масами. З наведених вище прикладів здобутків фашистівського режиму на економічному, технічному і культурному полі ясно слідує, що всі ці здобутки впливають на збільшення добробуту бідної частини італійського населення. Багато з доконалих робіт не тільки дали працю тисячам безробітних, але й безпосереднє скеровані для поліпшення стану всього населення. Це торкається, напр., шкільництва

або осушення болот. Багато тако-ж зроблено в ділянці рільництва взагалі, а тако-ж і корпоративна система, застосована в підприємствах, принесла безумовно багато користи робітництву.

Але по-за тим треба згадати про цілу низку придбань в ділянці соціального забезпечення бідних класів населення. І так, побудовано цілий шерег санаторій, шпиталів та відпочинкових домів для незможних; спеціальною опікою оточено матерів і немовлят, уряджуючи спеціальні положничі інституції та відпочинкові будинки; створено спеціальний фонд пенсій для старих віком робітників та обов'язкове забезпечення від хвороб і т. д.

Не треба ще забувати, що перед приходом до влади фашизму Італія не уявляла собою міцно спаяної національної єдності. Дуже сильно ще були розвинені локальні партикуляризми, а в широким народних масах, мимо державної єдності, не було ще міцного почуття італійського патріотизму. Лише Мусоліні своїм натхненим словом і чином, нагадуючи італійцям славні часи Римської імперії та вказуючи шлях на майбутнє, шлях великої нації, — створив новий дух націоналістичної Італії, пробудив національну гордість та почуття самопошани і гідності.

Один рядовий фашист, з яким розбалакався я в потязі, що віз нас до Риму, сказав мені так: «Мусоліні навчив нас, хто ми такі, ми, італійці, та до чого маємо стреміти. Тепер ми не боїмося нікого, бо всі ми готові битися до останнього в обороні наших прав».

Своїми чинами Мусоліні придбав собі гарячу, захоплену любов усього італійського народу та його безоглядну віру в правильність свого державного проводу. Він сказав італійцям: «Мимо всіх труднощів і перешкод, — матимете імперію», — і італійська імперія є сьогодні доконаним фактом. Таких річей нарід не забуває. І тому на майбутнє Мусоліні може з більшою певністю числити на вірність і відданість італійців. Тому так сміливо, в імени цілої італійської нації, поставив він вето на спробу большевизації Іспанії, що загрожувало б інтересам Італії. Тому так само сміливо проголошує він сьогодні війну московсько-інтернаціональному большевизмові взагалі.

В своєму рапорті, зложеному Дуче в 15 річницю фашистівської революції, генеральний секретарь фашистівської партії Стараче оголосив, що число членів партії та споріднених з нею організацій осягло кругло 11,4 мільйони, себ-то четверту частину всього італійського населення. Але, як зазначив у своїй промові під час свята сам Мусоліні, «революція перетворилася в режим, а режим чим далі, то більше ставав і став одною цілістю з італійським народом».

Пам'ятайте при кожній нагоді, що за долю інвалідів відвічає той, хто післав їх до боротьби, — Українська Нація! Обов'язком цілої Нації — інвалідів відповідно забезпечити.

II

Цей вступ був необхідний, щоб пригадати читачам головні етапи фашистівського руху й зробити зрозумілими самі ювілейні урочистості, на яких присутнім був автор цих рядків у характері кореспондента «Тризуба».

Святочний настрій оточення відчувався відразу по переїзді італійського кордону напередодні свята. Урочистий й радісно-поважний вигляд мали подорожні в переповненому потязі, що летів залитим сонцем побережжам Середземного моря; весело й гостинно виглядали чепурні прикрашені прапорами залізничні двірці; надзвичайний рух панував по шосейних дорогах, з рясними автоколоннами, в яких їхали «шефи» локальних фашистівських організацій складати рапорт своєму Дуче.

Те саме святочне вражіння по приїзді до Риму. Величній двірць дуже ефективно прибрано в перемішку італійськими і німецькими прапорами; ці останні з великими гакенкрейцерами посередині. Всі будинки в місті утопають в морі прапорів, серед яких часто зустрічаються те-ж і німецькі. Вулиці запружені святочним натовпом і скрізь впадають до очей блискучі уніформи. Увечері, того дня так само, як і протягом кількох наступних днів, всі державні і багато приватних будинків гарно й оригінально ілюміновано.

Що найбільше вражає з першого погляду, — це німецькі прапори по всьому місті і багато осіб у німецькій націонал-соціалістичній уніформі. Робить це вражіння якогось не лише італійського, але італійсько-німецького свята.

Зрештою і самі святкування розпочалися властиво ще 27 жовтня урочистим прийняттям німецької делегації, на чолі з заступником Фюрера, Рудольфом Гессе. Є це відповідь фашистівської Італії на захоплене прийняття, яким зустріла місяць тому Німеччина вождя фашизму.

Від австрійсько-італійського кордону була німецька делегація об'єктом безупинних овацій. В Римі її зустріли на двірці численні італійські достойники з міністром справ закордонних графом Чіано на чолі. На великій площі перед двірцем захоплений багатотисячний натовп влаштував німецьким гостям бурхливу овацію, яка не вгавала на протязі цілого переїзду до готелю. Німецьких делегатів вітали окликами «гайль Гітлер». По приїзді до готелю, на бурхливі домагання натовпу, Гессе мусів кілька разів показатися на балконі в супроводі генерального секретаря фашистівської партії Стараче.

Ті самі спонтанічні овації повторилися і підчас візиту Гессе того-ж дня в будинку фашистівської централі, — де він дістав високе відзначення: почесний кинджал фашистівської міліції, — та підчас урочистого покладення вінця на могилу італійського Незнаного Вояка від німецької націонал-соціалістичної партії. Але кульмінаційного пункту досягли маніфестації симпатії на адресу

Німеччини та її вождя Адольфа Гітлера під час візиту у Мусоліні, на якій Гессе представив членів німецької делегації. Многотисячний натовп вщерть заповнив велику площу Венеції перед палацом Дуче і безперервними окликами «Дуче» і «Гітлер» домагався появи Мусоліні і Гессе. Ці останні аж чотири рази задовольняли своїх приклонників. Коли на малому, тепер уже історичному балконі, з'являються вони вперше — це просто деліріум! Всі руки підносяться до гори, з тисяч грудей виринає повторюване ритмічно «Ду-че, Ду-че», потім «Гітлер» і «Гессе», далі бурхливі оплески, шапки летять у повітря...

Дивне вражіння охоплює, коли знаходишся посеред розентузізованого натовпу. Почуваєш, як загальне захоплення передається тобі, як ніби мимоволі рука те-ж тягнеться до гори на знак привіту, не тільки італійсько-фашистського, а нині вже майже скрізь прийнятого національного привіту.

* * *

Здавалося, що тої ночі, з 27-го на 28-ме жовтня, місто зовсім не спало. Невпинний рух під вікнами готелю, не давав заснути майже до ранку. Проте від 6-ої години приїзжі й місцеві італійці вже тягнулися безконечними шерегами на форум Мусоліні. Там відбулася найбільша урочистість цілого свята, так званий «великий рапорт» ста тисяч політичних провідників («шефів») фашистської партії.

Прекрасна погода ніби сприяє успіхові свята. Близкучі проміння полудневого сонця заливають своїм сяйвом вулиці старого Риму.

Від 8-ої години чужеземні журналісти починають збиратися перед будинком міністерства народної культури (преси й пропаганди). Швидко потім над'їздять великі й вигідні автокари, на яких великими літерами написано: «чужеземна преса». Ввічливі і зручні впорядчики, урядовці міністерства, дотримують зразкового порядку. Всі вони, як ніби, здається, і цілий Рим, в гарних парадних уніформах, при всіх орденах. І носять вони їх з якоюсь особливою зручністю, гордо й елегантно. Це і не диво, бо ніхто з них не належить до «мізерної класи цивілів»: сьогодні в Італії кожний громадянин, а особливо урядовець, є вояком, військовим в резерві. О 9-ій годині автокари рушають прибраними в прапори вулицями. Ідемо, дійсно, як на празник. По всіх вулицях марширують в одному напрямковій формації фашистської міліції, жовніри, відділи «шефів» з окремих місцевостей, делегації різних організацій, молодь, дівчата. Все це з прапорами, з музикою, з піснями, з радісними усміхненими обличчями. Так можуть виглядати лише віддані борці, що радісно йдуть побачити і послухати свого уюханого вождя...

Під'їзжаємо до місця призначення і повз безчисленні шпалери, проваджені урядовцями міністерства, проходимо на трибуну преси.

Форум Мусоліні уявляє собою цілу величезну дільницю, де міститься Фашистівська Академія Фізичного Виховання та ріжнородні спортові урядження й площі. Сама урочистість відбувається на колосальному стадіоні, який, не рахуючи оточуючих його взгирь, може вмістити в собі сто тисяч осіб. Величезну площу, оточену довкола трибунами, щільно виповнили сто тисяч «шефів» у чорних сорочках, розміщені в порядку окремих провінцій Італії. Трибуни зайняли безчисленні делегації. Напроти прикрашеної великим килимом головної трибуни, з якої має говорити Мусоліні, уже по-за стадіоном, підіймається досить велика гора, схил якої тако-ж цілком укритий делегаціями фашистівських організацій. Довкола всі околиці взгир'я, що оточують стадіон, рясно вкриті народом. Над усім цим — море прапорів.

Коли приїзжаємо, місця вже на половину виповнені, але окремі групи все ще надходять з музикою і піснями. Панує зразкова дисципліна і порядок: рухами керує спеціальний впорядчик через мікрофон.

До год. 10 з половиною ціла площа, всі трибуни виповнені; всі зайняли свої місця. Зібрані на площі «шефи» з товариською вільністю, але без найменшого знаку розбештаної фамільярности, викликають імена окремих провідників фашизму і держави, що знаходяться на почесних трибунах. Міністрів Чіано, Альф'єрі й інших зустрічають гучними оплесками.

Трибуна дипломатичного корпусу цілком виповнена. Поява німецької делегації на чолі з Гессе викликає бурхливу овацію. Генеральний секретарь партії Стараче проголошує славу німецькому Фюрерові, на що трьохтисячна маса відповідає трикратним «гайль».

Наближається година 11 з половиною, коли має прибути Мусоліні. Оркестри грають на перемену німецький та фашистівський гімни. Починають один за одним греміти гарматні стріли — знак наближення Дуче. «Чорні сорочки» не можуть більше стримати свого нетерпіння і все частіше вибухають призивним криком: «Ду-че, Ду-че». Їм вторують стотисячні маси зібраного довкола народу.

І врешті, по останньому гарматному стрілі, під звуки сурм і при не до описання ентузіастичних оваціях з'являється Дуче. В чорній фашистівській уніформі, як і його боеві товариші, на фоні синього римського неба, енергійна постать його виглядає над-

**Чи ви вже зложили свою жертву на українських інвалідів ?
Зложіть її негайно! Вапої помочі чекають найвірніші сини України**

звичайно ефективно і міцно. Він стоїть на височезній трибуні і піднесеною рукою вітає своїх товаришів і підлеглих.

Хвилина тиші і генеральний секретарь Стараче виголошує привіт «вождеві фашистівської Італії й основникові імперії», на що зібрані, як один чоловік, відповідають фашистівським окликом «а пої» *). Потім — гробова тиша, під час якої Мусоліні вислуховує рапорт про стан фашистівської партії і фашистівських організацій. Після цього знову овації і врешті головна точка програми — промова Мусоліні, переривана що хвилини ентузіастичними оплесками й криками, що переходять в справжнє деліріум по закінченні промови. Сотні тисяч шапок вимахуються в повітрі, прапори підносяться вгору. Одночасно гремлять стріли і на обрії з'являється пишний різнокольоровий фєсверк, а над стадіоном рівними трійками дуже низько пролітають військові літаки. Мусоліні піднесеною рукою прощається з приутніми і під нові овації покидає трибуну і стадіон. Церемонію скінчено. На цьому вичерпано й офіційну програму дня. Лише ввечері для вибраних осіб відбулося велике прийняття, що його видав граф Чіано на честь високих німецьких гостей.

Покидаючи пресову трибуну, вдивляюся в розпромінені горді обличча італійців. До мене звертається урядовець міністерства й питається, чи подобалася мені церемонія. Відповідаю, натурально, позитивно, і то не лише із ввічливости, бо цілком щиро був захоплений величавою і могутньою маніфестацією. Додаю кілька слів про особу Дуче. І тут обличча мого співбесідника цілком розквітає і з його уст виривається захоплений, може трохи нескромний у своєму національному егоїзмі, але, як для італійця і фашиста, зрозумілий оклик: «Правда? Що за людина!»

Ще кілька слів про промову Мусоліні. Він пригадав своїм підлеглим головні моменти фашистівської боротьби й осягнень, яких завершенням є відновлення Римської імперії. Перечисливши головні засади фашизму, він перейшов до зовнішньої політики, підкреслюючи приязнь з Німеччиною та кладучи особливий натиск на те, що німецькому народові мусять повернути його африканські колонії.

Та для нас найбільше цікавим являється те місце, де, згадуючи про необхідність заховання миру, Мусоліні сказав, що для забезпечення цього миру «необхідно усунути комунізм з Європи, а в першу чергу з Іспанії». Україна знаходиться в Європі.

Кінець промови, що викликав бурю оплесків, які довго не вгавали, звучав так: «Товариші, піднесіть знамена в сяйві сонця Риму! Вони є не лише прапорами одної ідеї, світогляду, революції, — вони є прапорами століття, цього століття, століття фашизму».

*) Дослівний переклад «до нас» — Це відповідає німецькому «Гайль».

* * *

На другий день перед полуднем відбулася в присутності німецької делегації урочиста церемонія покладення вінка на могилі Незнаного Вояка в честь полеглих в Іспанії італійських добровольців. 10 тисяч членів фашистівської міліції вишикувалися на площі Венеції. Перед могилою Незнаного Вояка, що знаходиться у стіп величного пам'ятника Віктора Емануеля II, першого короля вільної Італії, зайняли місце ранені в іспанських боях італійські добровольці; далі, безпосереднє біля могили, перебуваючі в Італії ранені національні іспанські старшини, на чолі з їх амбасадором, та рідня 85-ти полеглих італійських добровольців. На величезних транспарантах на площі Венеції виписані назви місцевостей, де брали участь в боях італійські добровольці, та клич національної Іспанії: «Арріба Еспанья!»

Сурми заповідають появу Мусоліні, якого зустрічає овація зібраного народу. Два вояки фашистівської міліції несуть поперед Мусоліні великий вінок. Під час хвилевої тиши, міліціанти віддають пошану, а десятки тисяч правиць підносяться в римського привіті. Оркестра відограє жалібну «молитву міліціанта», після чого Дуче особисто припинає рідні поляглих добровольців, чоловікам і жінкам, посмертні «медалі мужности», на яких виписані такі слова: «Поляг за ідеал фашистівської батьківщини.»

Ця коротка, але сильна й зворушлива церемонія закінчилася дефілядою фашистівської міліції, після чого ентузіастичний натовп ще довго залишається на площі Венеції та криками «Дуче, Дуче» домагається ще появи Мусоліні. Він з'являється аж тричі на балконі палацу Венеції під бурхливі овації зібраних людей. Сьогодні на ньому сіро-синя уніформа і сталевий шолом, на якому виграють проміння гарячого римського сонця. Так виглядає він, неначе дійсно якийсь воскреслий римський полко, водець. І це безумовно викликає ще більше захоплення народу-бо-ж сьогоднішня Італія святкує поворот до старих славних традицій Римської імперії.

* * *

Того самого дня пополудні відбулося посвячення нового міста Апрілії на осушеному терені колишніх Понтійських багнищ. О год. 2-ій їдемо тими самими, призначеними для чужеземної преси, автокарами в бік моря, до відлеглої на яких 25-30 кілометрів од Риму Апрілії.

Як вже було зазначено вище, осушення багнистих теренів являється одним із найбільших осягнень фашистівського режиму. Не диво отже, що саме на 15-ту річницю фашистівської революції були укінчені праці по впорядкованню Апрілії, яка, по Понтинії, Літорії і т. д. є четвертим великим центром на новоздобутій для

рільництва землі, забезпеченим найліпшим урядженнями модерної техніки і гігієни.

Цим ділом може слушно пишатися вождь нової Італії. Є це перемогою не тільки техніки, а насамперед міцної національної волі. І тому з такою гордістю оголосив у своїй інавгуральній промові Мусоліні, що фашистівський уряд за 10 років доконав того, чого інші не змогли зробити на протязі двох тисячеліть. Бо ще римські імператори, а пізніше цілий ряд пап пробували розпочати меліораційні роботи, але ці починання кінчалися завжди безуспішно. Новітня Італія тако-ж займалася меліорацією краю. Але осягнені результати не можуть рівнятися із здобутками фашистівського режиму: від 1870-1922 р. змеліоровано кругло 1,4 мільйони гектарів, а дотична цифра за перших 11 років панування фашизму (1922-1933) рівняється 4,3 мільйонам гектарів.

Перебіг урочистости посвячення подібний до описаних уже римських маніфестацій, з доданням релігійної церемонії, якою провадив один кардинал. Так само гарматні стріли сповіщають приїзд Дуче, та-ж захоплена зустріч і бурхливі овації по промові Мусоліні, фєсрверк, церковні дзвони, море прапорів і рук, що підносяться в гору на знак привіту. З тою тільки ріжницею, що тут це не члени фашистівської партії і не міські мешканці, але десятки тисяч зібраних з цілої околиці селян віддають пошану провідникові нації. Під час таких «парадувань» створюється духовна єдність нації, а віддання пошани найвищому репрезентантові держави зміцнює національні традиції, національні гордощі і стимулює нарід до дальшої праці і боротьби.

В промові виголошеній з балкону муніципального будинку, Мусоліні підкреслив, що чином фашистівського режиму створено тут, на колишніх неужитках, місце для 30-ти тисяч селян. Він особливо тішився збільшенням селянського добробуту, бо сам походить із селян і розуміє тому дуже добре їх потреби. Він сподівається, що творчій праці селян ніхто не буде перешкоджати, бо мир є в інтересах усіх націй. «Але, як би сталося инакше», — виголошує він підвищеним голосом, — «то чи готові ви змінити лопати на мечі?» Зібрані відповідають однозгідним захопленням «sì, sì» — так, так,.

По промові, Мусоліні залишається ще кілька хвилин на балконі. На його знак натовп починає викрикувати в такт: «Гіт-лєр, Гіт-лєр». Дуче, видимо, задоволений. Сміється і показує Гесеві, що стоїть біля нього, гурт селян, який проривається через кордон «чорних сорочок». Потім сходить на діл і крізь захоплений натовп проходить до протилежного будинку фашистівської організації. Він цілком не вагається пройти крізь юрбу селян, подекуди навіть змішатися з нею. Бо по його промові, сотки й тисячі селян посунулися наперед, змішалися з фашистами і міліціантами. Молоді селянські хлопці масою прориваються крізь кордон «чорних сорочок» та деревляні загорожі, підбігають з витягнутою

вгору рукою, без упину, ніби в якомусь екстазі кричучи «Ду-че, Ду-че».

Сходимо з пресової трибуни, і через густу селянську масу дістаємося все-таки до фашистівського будинку. Тут нашим очам представляється небуденний вигляд: в маленькій, повній людей, салі Дуче розмовляє з селянами і селянками, що його оточили.

Перед тим мені доводилося бачити Мусоліні лише на фільмовому екрані, під час якихось офіційних церемоній. Досі тут бачив його лише здалека. Обличчя його було завжди суворе, майже сердите, навіть жорсточе. Тепер він привітно і майже ніжно усміхається. Його очі виглядають, як очі батька, що говорить з своїми коханими дітьми. Та проте відчувається, що за хвилину ці очі спалахнуть знову вогнем залізної волі державного мужа.

Потім музика починає грати італійських народніх танців. Гурт селянських дівчат кидається до Мусоліні: кожна хоче мати честь потанцювати з Дуче. Він танцює з одною, другою, третьою — зо всіма, певно, не встиг. Танцюють тако-ж Гессе й інші німецькі достойники. Мусоліні танцює дуже зручно, просто, навіть елегантно. Але робить це з такою простотою і повагою, що в голову не приходять, ніби це не личить його особі. Це знову-ж таки добрий батько, що уділює хвилину вільного часу своїм дітям.

При виході до мене захоплено звертається урядовець міністерства, про якого вже була мова вище: «Ну, що? Бачили? Правда надвичайно? Він скрізь і в усьому бере участь і до всього може відповідно пристосуватися!». І повторює уже раз сказаний мені захоплений вислів: «Що за людина!»

* * *

За два дні потому відбулося посвячення ще одного нового міста Гвідонії, на якому мені, за браком часу, бути не довелося. Гвідонія має бути важливим осередком італійського летунства.

На цьому, властиво, закінчилися урочистості, зв'язані з 15-ою річницею фашистівської революції. Проте хочу ще пару слів сказати про річ, яка не має безпосереднього зв'язку із святом, але може, одначе, уважатися за характеристичну ознаку часу, що дуже добре відбиває атмосферу, в якій проходили урочистості свята фашизму. Мова тут про прекрасно уряджену виставу в честь двохтисячної річниці народження першого цісаря Риму, Авґуста, що відкрилася всього місяць тому, отже не задовго перед 15-ою річницею фашистівського режиму. Вистава уявляє собою відтворення одної з найславніших епох цісарського Риму, епохи Авґуста. Має вона ніби наглядно нагадувати сучасним італійцям про колишню славу їх батьківщини та тим самим спричинитися до пов'язання традицій фашистівської імперії з традиціями старої імперії Риму, що є одним із завдань фашистівської політики.

В одній салі знаходяться цікаві й повчальні порівняння по між здобутками Римської імперії та фашистівської Італії в різних ділянках державного життя. Бачимо тут будову каналів, доріг, водопроводів і т. д. Має це бути доказом, що фашистівська Італія так само дбає про добробут і потужність країни, як і за найліпших часів Римської імперії. Вражіння справляють тако-ж і географічні мапи Римської імперії різних епох, з яких одна представляє давній Рим в його найбільших межах. Новітня Італія представлена двома мапами: перед і по Етіопській війні, себто перед і по створенні фашистівської імперії.

* * *

Загальне вражіння, яке складається тепер од побуту в Римі, таке: італійська нація знаходиться в стані одушевленої творчої праці і йде наперед у своєму розвитку. До її успіхів спрчинюються бездоганна і тверда, добровільно прийнята народом, державна дисципліна та всенаціональна єдність під проводом свого вождя.

Як би ми українці могли похвалитися такою дисципліною, такою єдністю, які тепер панують в Італії, то вже давно і сліду ворога не стало б на нашій землі.

Микола Лівницький

Рим, в листопаді 1937 р.

ДО ДЕСЯТИЛІТТЯ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦЬКОГО ТОВАРИСТВА В ШАЛЕТІ

В неділю, 31 жовтня с. р., місцевим Українським Мистецьким Товариством виставлено було в Шалеті історичну оперету «Ганжа Андибер».

Українська театральна творчість має свій оперетковий репертуар і своєрідний жанр, але історичних опереток ще не було. Це перша і, треба признати, — дуже вдала. Автор Іван Зубенко, який за останній час все більше й більше звертає на себе увагу українського літературного світу, цим твором зробив гарний вклад в театральний репертуар українського театру. Він воскресив народню думу про Козака-Негагу і дуків-срібляників.

Йї лібрето — досить удале, і оперета посідає всі їй потрібні складові елементи. Її легкий зміст приправлено різними прислів'ями, так характерними нашому народові, алегоріями та щедро насичено палким патріотизмом; а це саме й мусить спричинитися до того, щоб ця п'єса зайняла належне їй місце в українському аматорському репертуарі. Слабше стоїть справа з музикою, яку скомпонував Є.Форостина. Переважає в ній бандурний лад, досить складна техніка та часто мінлива тонація. Для виконавців вона досить трудновата, а до того і невдячна. Тому навіть такий строгий у музиці педант, як В. Ковган, що завжди намагається точно дотримуватися автора, тут був примушений вносити де-які зміни і навіть скомпонував один соло-спів для Насті Горової. Цей соло-спів, треба признати, був одним із ліпших цілої музичної партитури. Жаль, що В. Ковган не

409. Хроніка. З життя української еміграції. К. Ш. У Канаді. Роковини смерти Симона Петлюри у форті Вілліям.
«Тризуб», 1929, ч. 31-32, с. 53.
410. Хроніка. З життя української еміграції. У Польщі. Академія пам'яті С. Петлюри у Варшаві. — 6-та річниця смерти С. Петлюри в Перемишлі. 6-та річниця смерти С. Петлюри в Білостоці.
«Тризуб», 1932, ч. 28-29, сс.: 40-41.
411. Хроніка. З життя української еміграції. У Польщі. Вшанування пам'яті С. Петлюри в Холмі.
«Тризуб», 1929, ч. 33-34, сс.: 36-37.
412. Хроніка. [З життя української еміграції]. В Польщі. З жалібною хроніки. В дні смутку в Познані. На Волині. Товариство ім. Симона Петлюри у Варшаві. Заснування відділу Товариства імені Симона Петлюри у Воломіні. Заява.
«Тризуб», 1926, ч. 45, сс.: 25-27.
413. Хроніка. З життя української еміграції. В Польщі. В третю річницю. Заупокійна літургія за душу бл. пам. С. Петлюри у Варшаві. Панахида по бл. пам. С. Петлюри у Львові. Жалібна урочистість в Каліші. С. С-ка — Панахида в Ковелі.
«Тризуб», 1929, ч. 24, сс.: 28-30.
414. Хроніка. З життя української еміграції. У Польщі. 25 травня.
«Тризуб», 1932, ч. 24, сс.: 14-15.
415. Хроніка. З життя української еміграції. У Польщі. 25 травня у Варшаві. Петлюрин день у Любліні. День С. Петлюри в Бидгощі.
«Тризуб», 1933, ч. 25, сс.: 19-20.
416. Хроніка. З життя української еміграції. В Польщі. 25 травня в Олександрові.
«Тризуб», 1930, ч. 28, с. 29.
417. Хроніка. З життя української еміграції. В Польщі. День Симона Петлюри в Ковлі.
«Тризуб», 1930, ч. 24-25, с. 38.
418. Хроніка. З життя української еміграції. У Польщі. Організація обходин роковин смерти С. Петлюри.
«Тризуб», 1929, ч. 16-17, с. 35.
419. Хроніка. З життя української еміграції. У Польщі. П. В. — В смутну річницю в Каліші. Річниця смерти С. Петлюри в Олександрів-Куявському відділі УЦК.
«Тризуб», 1933, ч. 28-29, сс.: 34-38.
420. Хроніка. З життя української еміграції. У Польщі. Панахида по бл. пам'яті Головному Отаманові Симону Петлюрі.
«Тризуб», 1932, ч. 23, сс.: 10-11.

421. Хроніка. З життя української еміграції. У Польщі. Панахида по бл. п. С. Петлюрі в Слонімі. Я. Вовкогон. Панахида по св. пам'яті С. Петлюрі в Бидгощі.
«Тризуб», 1932, ч. 37.
422. Хроніка. З життя української еміграції. У Польщі. Свято пам'яті С. Петлюри в Августові.
«Тризуб», 1933, ч. 30-31, сс.: 34-35.
423. Хроніка. З життя української еміграції. В Польщі. Святкування 8-ої річниці смерті Головного Отамана С. Петлюри в с. Порічча на Поліссі. В Бельгії. Роковини смерті С. Петлюри в Брюсселі.
«Тризуб», 1934, ч. 31, с. 14.
424. Хроніка. З життя української еміграції. У Польщі. 3-тя річниця в Гродно.
«Тризуб», 1929, ч. 25, с. 24.
425. Хроніка. З життя української еміграції. У Польщі. Шевченківське свято й академія пам'яті С. Петлюри в Лодзі. — Инж. М. Гнідець.
«Тризуб», 1933, ч. 24, с. 13.
426. Хроніка. З життя української еміграції. Панахида по Головному Отаманові С. Петлюрі у Варшаві. Жалібна академія у Варшаві.
«Тризуб», 1927, ч. 26-27, с. 40.
427. Хроніка. З життя української еміграції. У Франції. Академія пам'яті С. Петлюри в Оденле-Тіші. Б. Я.
«Тризуб», 1932, ч. 28-29, сс.: 38-39.
428. Хроніка. З життя української еміграції. У Франції. В роковини смерті св. пам. С. Петлюри в Парижі.
«Тризуб», 1935, ч. 20, с. 14.
429. Хроніка. З життя української еміграції. У Франції. Вінок на могилу С. Петлюри.
«Тризуб», 1933, ч. 15, с. 11.
430. Хроніка. З життя української еміграції. У Франції. Жалібна академія в роковини смерті С. Петлюри в Пон-де-Шерюї.
«Тризуб», 1933, ч. 24, с. 11.
431. Хроніка. З життя української еміграції. У Франції. Жалібна академія з нагоди шостої річниці смерті С. Петлюри (в Пон-де-Шері). Академія на пошану С. Петлюри в Греноблі.
«Тризуб», 1932, ч. 24, сс.: 10-11.

Листопад — місяць українських інвалідів !
Ділом вшануйте пам'ять тих, що своїм зусиллям та терпінням поставили нас у ряд націй.

432. Хроніка. З життя української еміграції. У Франції. Квіти на могилу С. Петлюри. «Тризуб», 1933, ч. 30-31, с. 32.
433. Хроніка. З життя української еміграції. У Франції. На могилі Головного Отамана С. Петлюри. «Тризуб», 1932, ч. 2-3, с. 36.
434. Хроніка. З життя української еміграції. У Франції. На могилі С. Петлюри. «Тризуб», 1932, ч. 44, с. 28.
435. Хроніка. З життя української еміграції. У Франції. На могилі С. Петлюри. «Тризуб», 1933, ч. 21-22, с. 24.
436. Хроніка. З життя української еміграції. У Франції. Обходина річниці смерті С. Петлюри. «Тризуб», 1934, ч. 16, с. 9.
437. Хроніка. З життя української еміграції. У Франції. Покладення вінка на могилу С. Петлюри від Української Громади в Шанхаї. «Тризуб», 1934, ч. 22, с. 12.
438. Хроніка. З життя української еміграції. У Франції. П'яті роковини. «Тризуб», 1931, ч. 19, с. 25.
439. Хроніка. З життя української еміграції. У Франції. Роковини смерті св. пам'яті С. Петлюри. «Тризуб», 1933, ч. 20, с. 11.
440. Хроніка. З життя української еміграції. У Франції. Роковини смерті С. Петлюри. «Тризуб», 1935, ч. 21-22, с. 28.
441. Хроніка. З життя української еміграції. У Франції. З-тя річниця св. пам. С. Петлюри. «Тризуб», 1929, ч. 21, сс.: 34-35.

П. Зленко

(Далі буде)

З МІЖНАРОДНЬОГО ЖИТТЯ

— СОВІТСЬКИЙ ЮВІЛЕЙ.

В час, коли писано ці рядки, большевики святкували 20-літній ювілей своєї першої появи на державній сцені колишньої Росії. Тоді вони були лише чинником германського генерального штабу, що в запломбованих вагонах вивіз їх із Швейцарії та, як бактеріологічну заразу, випустив їх на волю в запіллі у свого ворога — на вокзалі в Петербурзі. Але, в

свою чергу, і Германський генеральний штаб для большевиків був всього лише свого роду прекрасним трампліном аби, використовуючи його, могли вони досягти того, чого хотіли, що ставили собі метою, — і то не тільки в межах держави своєї, але й на цілому світі:

Чого та як досягли вони в своїй, ніби-то нового типу, совітській державі, переказувати не будемо. Все те більше-менше всім нам відомо, а аналіз того в «Тризубі» дається на іншому місці. Так само можна не спинятися детально й на історії большевицької чинності закордоном за перейдений час, бо чинність ота те-ж відома нашим читачам. Нагадаймо лише загальні лінії тої історії, бо забуваються вони в намулі часових подій та ріжного роду міжнародніх, так мовити, викрутасів, що до них большевики мають такий нахил і такий хист.

В перший період свого державного існування, приблизно до р. 1922, большевики, властиво кажучи, майже зовсім не мали міжнародніх взаємин; точніше, — не мали формальних зв'язків, формального представництва та тих чи інших формальних договорів закордоном. Європа ставилася до них недовірливо і з підозрінням, як до справжньої соціальної хвороби, бо навіть хотіла відгородитися від них колючим дротом, як то любив говорити Клемансо. Большевики-ж тоді ще Європи, чи то формальних зносин з нею, не потребували, бо мали що-до неї надії іншого порядку. Вони ще вірили в близьку світову революцію й змагалися до неї методом так званої прямої акції. Звідси — війна з Україною, пізніше — з Польщею, звідси — переворот в Угорщині, вибухи в Італії, путчі в Германії, менша спроба в Чехословаччині і т. ин. Безпосередні зносини совітів із Західною Європою зачалися тоді, коли Європа більше-менше перестала боятися большевизму, вважаючи, що вона має що-до нього певний імунитет, та коли, з другого боку, большевики побачили, що метод прямої акції, без відповідного підготування, не дає належних наслідків. Року 1922 большевиків покликано було на європейську конференцію до Генуї. Там вони добилися, використавши ситуацію, першого великого дипломатичного успіху, бо склали з німцями відомий Рапальський договір, що став підкладом дальших і довгих приятельських взаємин Германо-совітських, заснованих на боротьбі з західними недавніми ворогами — колишньою Антантою. Цей успіх потяг за собою інші, і в ближчих роках великі та менші держави майже скандально, бо наввипередки одна за одною, стали визнавати совіти de jure. Приманками для того були, з одного боку, ріжного роду торговельні засоби та концесії, що їх тоді обома руками роздавали большевики західнім людям, а з другого — бажання зменшити чи нейтралізувати германські впливи й можливості на Сході Європи.

З тих часів большевики остаточно виробили й встановили структуру й апарат свого всебічного чину закордоном. Для своєї праці вони стали користатися двома методами — легальними й нелегальними. Легальну лінію вели дипломатичні представництва, акредитовані при європейських урядах, а нелегальну — система Комінтерну, що до нього входили й під його проводом були всі європейські комуністичні партії та інші організації такого роду, які мусіли працювати особливо таємно. Нитки обох ліній, явна річ, сходилися в Москві, звідки давалися вказівки, ставилися цілі, координувано працю, одно слово, правдилося працю. На око, про чужі люди, це мали бути дві цілком незалежні організації, але в дійсності обидві вони працювали разом, і найчастіше так, що накази давав Комінтерн, а виконувала їх — дипломатія. Ці дві постаті в одній совітській подобі мало кого обманювали, і большевицькі малпачі штуки, як говорив Мак-Дональд, скоро стали притчею во язицех, але європейці, з ріжних причин, робили вигляд, що вони тому вірять. Роблять вони те подекуди ще й зараз.

Вказаними вище успіхами не обмежилися досягнення большевиків. Прихід до влади Гітлера підійняв в опінії германських противників значіння й силу ССР. Совіти вступають однині на шлях великої міжнародньої політики. Вони входять до Ліги Націй і дістають там автоматично місце у Верховній Раді; вони стають членом неписаного конклаву великих

Ансамбль Українського Народного Театру ім. Садовського
(До замітки на стор. 30)

світових держав, і тим самим приймають участь у всіх міжнародних конференціях, якої б частини світу та яких справ вони не торкалися. Вони підписують безліч пактів про не-напад з близькими їм і з далекими державами, пристають до пакту Келлога-Бріанна, виявляють себе гарячими прихильниками французької системи колективної безпеčnosti й оборонцями так званого неподільного миру і зрештою — підписують з Францією й Чехословаччиною відомий пакт про взаємну допомогу, який мав стати базою широкого фронту держав по лінії Париж-Прага-Москва.

Це останнє сталося р. 1935 і означило собою вершок совітських досягнень та їх прибільшеного міжнародного престижу. Після того починається їх занепад, що йде майже таким самим швидким темпом, як йшло їх наростання. Початок того занепаду має свої внутрішні причини, що про них говорилося на цьому місці, бо це було вистрілювання цілого командного складу в ССРСР, — військового й цивільного. Але назовень занепад той цілком логічно зв'язаний, з одного боку, з подіями на Далекому Сході, з другого, — з подіями в Іспанії. Там, в Азії виявилось, що ССРСР зовсім не має той військової сили, на яку сподівалися їхні європейські союзники, — бо не сміють совіти навіть і словесно боронити там свої великі й наявно порушені Японією інтереси. Тут, в Іспанії, на очах у всіх потерпіли совіти найтяжчу, — навіть ідеологічно, — поразку. Приклади вони всі зусиль, аби встановити на Піренейх собі союзницю, першу європейську совітську державу, з тим, щоб після успіху, зачати совітизацію іспанських сусідів, і та спроба привела до повного банкрутства, бо перемога ворожа сторона, перемога не лише фізично, але й ідеологічно. Остання надія на успіхи тухне для них разом з поразкою Іспанії, бо більше в Європі нема, де руки їм прикласти.

Почуття успіхів змінилося вже на сьогодні у совітів почуттям страху перед майбутнім. Це констатує навіть така газета, як «Le Temps», офіціоз сприятливого ніби-то для ССРСР французького міністерства закордонних справ. — Над совітами, — пише цей орган, — як здається, панує лише одно почуття — почуття страху нападу з-зовні, що може прийти або од Германії, або од Японії. — Це почуття диктує зараз усю політику ССРСР, а на день ювілею воно мусіло як найтяжче загостритися. Бо-ж як раз на цей день противники совітів приготували їм, так мовити, ювілейний дарунок у подібі антикомуністичного договору, підписаного в Римі представниками Германії, Японії та Італії.

Цей пакт-вже й тоді, коли під ним стояли лише два підписи — Германії та Японії, — викликав у большевиків, як то констатує й «Le Temps», почуття страху; тепер-же, коли під ним став і третій підпис — італійський, — відчувається він у Москві, як memento mori. Оскільки оті люде з Кремля налякалися, видно вже з того, що вони в своїх газетах свою публіку стали переконаувати, що цей італо-герmano-японський пакт спрямований не проти них, а проти. — кого б ви думали? — проти Англії. Якого страху треба набратися, щоб таке придумати. Але за страхом іде розпуна, — будемо-ж чекати на неї.

Observer

З П Р Е С И

Читачі наші пам'ятають, якого розголошу набула стаття «Фелькшер Беобахтер'у», органу німецької націонал-соціалістичної партії, в січні цього року, з приводу свята української державности. Тепер та газета знову, в числі з 12 листопаду, містить велику статтю, присвячену Україні. Стаття та, що її надруковано в відділі «Німецька закордонна політика й світ», заслуговує на найпильнішу увагу з українського боку і тому, що являється редакційною, і тому, що написано її вельми ґрунтовно, і тому, що робить вона висновки твердх й виразно. Поминаємо де-які дрібниці в освітленні історичних подій недавнього часу на Україні, що-до них може доведеться ще нам повернутися. Ця стаття являється значним вкладом у вяснення значіння української проблеми у світовій журналістиці.

Переказуємо її зміст, наводячи з неї численні уривки дослівно:

«До міжнародніх питань, які не знайшли по великій війні жадного дійсного вирішення, — починає газета, — належить становище України і всього українського народу.

По упадку царської Росії, коли Фінляндія, Естонія, Латвія, Литва й Польща перетворилися в незалежні держави, національні інтереси українського народу не знайшли належного зрозуміння у тодішніх керівників світової історії, і територію українську поділено було між чотирма державами.

Подавши головні чисельні дані, німецька газета одмічає

«тисячелітню героїчну боротьбу за свою політичну незалежність...народ з високо-розвинуеною культурою і неомірними природними багатствами,

і говорить:

«Між тим, саме при сучасному міжнародньому становищі особливо виразно виступають історичні, господарські і політичні основи, які усправедливлюють самостійність українського державного існування».

Навівши стислий огляд історії України, що його закінчено Ризьким договором, газета переходить до определения різних шляхів, якими з XIII віку йшов розвиток Києва і Москви, що мало своїм наслідком не однакові життєві форми і характерні риси. які гостро відділяють українця від москаля :

«Ці різниці між двома спорідненими народами особливо виразно виступають в укладі життя (росіяне являються прихильниками колективного володіння землею, українці — виразні особисті власники) і в мові...»

Так само по-різному ставляться росіяне й українці до боротьби з большевизмом:

«На Україні бо не припиняються селянські повстання, які свідчать про те, що національний дух українців не зломано і що вони вперто прагнуть до своєї мети — скинути московське ярмо».

Переходячи до господарської сторони проблеми, газета підкреслює природні багатства України, цієї колишньої «житниці Росії». спиняється на збіжжі, продуктах скотарства, вугіллі, залізі, манганці і солі та зазначає місце України в світовому господарстві.

«З вищесказаного можна зробити висновок, що Україна, хоч вона поперед усього являється аграрною країною, проте є в стані забезпечити свої життєві потреби, а до того представляє собою визначний ринок для міжнароднього товарообміну.

«З погляду міжнародніх відносин, нарешті, своєчасне визволення України з-під панування московського Комінтерну мало б суттій вплив і на загальне політичне та господарче становище Європи, а разом з тим не тільки полегшало б непримиренну боротьбу проти комуністичної орди світової пошести, але й спричинилося б до побороення господарчого застою на європейських ринках, що його причини в значній частині походять з большевицького хаосу на Сході».

З погляду права міжнароднього плямує газета «гуманітарні демократії» Європи, які

«мовчки обминають становище совітської України, що являється цілковитою аномалією. Україна бо за старою і за новою конституцією совітського союзу має право відділити себе від союзу. Та з того права не може вона зробити жадного: практичного, вжитку через червоний терор, що ним московські большевики утримують своє панування».

Значіння статті керівного німецького органу, статті, як ми допіру бачили, надзвичайно ясної в своїх висновках, ще збільшує саме час, коли вона з'явилася: адже тепер в центрі світової уваги стоїть подорож лорда Галіфакса до Берліну; і ця остання значна подія міжнародної політики не позбавила сенсації вищенаведений виступ в українській справі «Фелькішер Беобахтер'у». Навпаки, він викликав живе зацікавлення і по-за межами Німеччини та призвів до цікавих коментаріїв, що з них де-які подаємо нижче.

Так, наприклад, паризький «Le Temps», в числі своєму з 14 листопаду, на першій сторінці, в розділі «Розмови Англії з Німеччиною й Італією», присвяченому подорожі лорда Галіфакса до Лондону, наводить таке повідомлення з Берліну агенції Гавасу:

«Один пункт офіційного коментарія, що його опубліковано з приводу одвідин лорда Галіфакса в Німеччині, заслуговує на увагу: це згадка про пакт німецько-італо-японський. Ця згадка має неначе визначати, що тенденція а н т и р о с і й с ь к а буде тим ґрунтом, на якій Німеччина хотіла б перенести свої розмови з Англією».

Коли висновки Гавасу, агенції звичайно добре освідомленої, відповідають дійсності, то ми, з українського боку, можемо тільки найщиріше привітати цю не лише, як то було досі, антисовітську, але й виразно антимосковську позицію.

Далі поважна французька газета відмічає те вражіння, яке в політичних колах зробила вищенаведена стаття німецького органу:

«Спостерегачі політичні були вражені тим, що минулої п'ятниці «Фелькішер Беобахтер», офіційний журнал націонал-соціалістичної партії, присвятив Україні довгу статтю, в якій вимагається політичної незалежності України, поруч з переліченням природних багатств цієї землі».

Із свого боку, «La République», орган правого крила французьких радикалів, в числі з 13-го листопаду містить телеграму з Берліну під заголовком: «Німеччина цікавиться Україною».

Назвавши «Фелькішер Беобахтер» поборником української незалежності і подавши коротко суть статті, газета із свого боку додає:

«Підкреслюємо при тому зацікавлення, що його виявляє III Імперія до багатой України, яка так одріжняється од Росії своєю расою, своєю мовою, своєю культурою, своїми звичаями, своїми соціальними ідеями, і яка так довго в історії мала політичне життя, таке різне до московського».

Ці два приклади свідчать про те, яке глибоке вражіння і за кордонами Німеччини зробив виступ «Фелькішер Беобахтер'у» в обороні незалежності України, що надає українській проблемі належне їй місце в міжнародньому житті, політиці й господарстві світу.

ХРОНІКА

З ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ

У Франції

З життя Укр. Бібліотеки імені С. Петлюри в Парижі

— Вшановання пам'яті Миколи Лисенка. На вшановання пам'яті великого нашого музики Миколи Лисенка з приводу двадцятип'ятиліття з дня його смерті, влаштовує Бібліотека концерт в Парижі з його творів. Концерт має відбутися 18-го грудня. Впорядковує його з доручення Ради Бібліотеки композитор п. Ю. Пономаренко, що взяв на себе мистецький провід цієї справи.

— Поіменний список ч. 46 осіб, що зложили датки на Бібліотеку. Збірка на підп. лист ч. 853 від членів Українського Гуртка в Crest (Франція), у франках: пп. Кантор — 10, Г. Барабаш — 5, родина п. Дудниченка — 5, п. Чорний — 5, і пані Чорна — 5.

На підп. лист ч. 851, збірка серед українців в Гаврії й Гарфлері, у франках, пп.: Сердюк Сергій — 5, Бернакевич — 10, Андрій Гайдук — 10, Кульм Л. — 5, Д. Корнилюк — 5.

На лист ч. 837 збірка в Бібліотеці-Клубі Лицарів Залізного Хреста в Бійянкурі, у франках, пп.: Є. Мацак — 5, Меринів — 10, Бордюгівський — 5, Козаченко — 2, Рудик — 5, Бердників — 5, Редька — 2, Друзь — 1, Куцопій — 3, Кобрин — 3, Очеретний — 2, Цебенко — 5, Луценко — 5, підпис нечиткий — 2.

Збірка в Українській Громаді м. Шанхаю в Хінах. Датки зложили (в хінській валюті) пп.: О. Мельник — 10 дол., А. Анто-

ненко — 5, М. Квашенко — 5, К. Опадча — 3, А. Вансович — 2, Г. Гриневич — 1, О. Гриневич — 1, П. Левенець — 1, О. Войтенко — 1, М. Гуславський — 1, С. Новак — 1. Разом дол. 31 (фр. фр. 205).

Збірка в Крезо на 11-ту річницю смерті С. Петлюри. В імені новонароджених Анни Віль та Антоніни Яценко під час їхніх хрестин присутні зложили датки у франках: пп. Кость Романюк — 5, Роман Віль — 25, Корній Мулявка — 20, Семен Кармалецький — 10, Вікторія Кармалецька — 10, Ольга Кармалецька — 2, Кармалецький Степан — 2, Кармалецька Івга — 1, Кармалецький Петро — 1, Кармалецька Марія — 1, Роман Віль — 2, Ервін Віль — 2, Тереза Віль — 1, Гаврило Фурса — 1, Романюк Галина — 5, Яценко Микита — 10, Яценко Євгенія — 3, Гришкович Іван — 5, Петро Махно — 5, Войтків Олександр — 5, Лідія Вакуленко — 2.

— Відчити проф. О. Бочковського у Франції відбулися: 1-го листопаду в Шалеті, 6-го — в Ліоні, 7-го — в Греноблі 13-го — в Омекурі, 14-го — в Оден-ле-Тіші і Нільванжі, 15-го — в Вілерю.

Всі організації тих місцевостей самі вибрали собі за тему відчиту, з кількох ім запропонованих, — «Світ іде до націократії». Крім того, було скрізь зачитано ще другий виклад на тему — «Завдання Української Політехники в Подбрадах».

— Проф. І. Фещенко-Чопівський в Парижі. На цьому тижні наші земляки мали приємність вітати в Парижі дорогого гостя, колишнього голову Ради Республіки, відомого українського ученого і

діяча, проф. І. Фешенка-Чопівського. Професор, разом із своїми співробітниками, полковником доктором М. Чидевським та асистентом магістром Дубовицьким, на поверті з Англії, куди вони їздили з науковою метою, спинившись у Парижі, відвідали Бібліотеку імені С. Петлюри, де особливу увагу присвятили виставі пам'яті гетьмана Івана Мазепи.

В четвер, 18 листопаду, члени нашої паризької колонії зібрались на Північному дворці побажати високоповажному гостеві на виїзді щасливої дороги.

У Польщі

— Нова Головна Управа Українського Центрального Комітету. На своєму першому засіданні 5 листопаду с. р. новообрана Головна Управа УЦК таким чином розподілила функції між окремими членами: М. Ковальський — голова Управи і керовництво секцією правничою, д-р П. Шкурат — заступник голови і керовництво секцією культурно-освітньою, полк. О. Вишнівський — секретаріат і секція організаційна, інж. Я. Танцюра — скарбник і секція фінансово-господарча, ген. О. Загородський — секції гуманітарна і інвалідська.

Український Народний Театр ім. Садовського

Кільки літ тому імпресарію українських театрів Панас Карабі-

невич підніс думку про створення з українських артистів-емігрантів одного доброго народного театру. Цей театр мав би зробити спочатку турне по Польщі, а далі й по всіх інших країнах, де перебувають наші емігранти. Але головна думка все-ж була озаямити чужину з нашим незрівняним народнім мистецтвом.

За здійснення цього плану взялися власними силами самі артисти театру. Зараз театр складається з 30 артистів, має необхідне майно, декорації. Виявляє театр активність, виставляючи п'єси свого репертуару по багатьох місцевостях, про які рецензії з чисельними фотографічними репродукціями вміщає українська преса в Польщі.

Для виконання своїх дальших завдань необхідні театрові більші засоби, і він звертається до всіх земляків та до всіх українських організацій допомогти ті плани здійснити.

Театр, крім звичайних членів, має встановлене почесне членство. Кожен українець або українка, як і кожна наша організація може бути почесним членом театру, вносячи членський внесок у висоті 50 зол. одноразово.

Кожному почесному членові висилається почесна членська картка.

Адреса театру: Пан Р. Антонович, вул. Чарнецьких 8, Львів. Для Українського Нар. Театру ім. Садовського.

НА РІЗДВО І НА НОВИЙ РІК

встановленим звичаєм, замість особистих одвідин і листовних привітань Вашим приятелям і знайомим заздалегідь складайте пожертви на Українську Бібліотеку ім. С. Петлюри в Парижі. Спільне привітання з поіменним реєстром надруковано буде

в різдвяному числі «Тризуба»

Українська Бібліотека ім. С. Петлюри в Парижі
й читальня при ній (41, rue de la Tour d'Auvergne, Paris 9)
відкрита в середу й четвер — 6-9 г., суботу — 4-8 і в неділю — 2-6

При Бібліотеці Музеї С. Петлюри

В читальні 90 органів преси — журналів, газет, бюлетенів з різних країн, де живуть українці.

Книжки видаються додому. За читання 5 фр. у місяць (за одну книгу) і 25 фр. безпеки.

Коштом читача висилаються книги тако-ж і на провінцію.

На пошану Гетьмана Ів. МАЗЕПИ

Цього року минає 250 літ, як Іван Мазепа обняв гетьманську булаву (25 липня ст. ст. 1687 року). З цієї нагоди Українська Бібліотека імені Симона Петлюри в Парижі (41, rue de La Tour d'Auvergne) влаштувала

ВИСТАВУ ПРИСВЯЧЕНУ ПАМ'ЯТІ І. МАЗЕПИ

Значна частина вистави торкається союзу Мазепа з Карлом XII. На виставі зібрано колекцію світлин портретів гетьмана, література про нього українською і чужими мовами, гравюри й картини різних малювців, музичні твори й т. и.

Вистава триватиме до жовтня місяця с. р. Для відвідин вистави Бібліотека відкрита щодня, крім понеділка, від 2-ої до 8 год. веч.

Організації вистави допомогли українські наукові інституції та окремі особи. Підчас вистави буде кілька відчитів.

Упорядчик вистави — артист-малюв Л. Перфецький.

КОНЦЕРТ НА ПОШАНУ МИКОЛИ ЛИСЕНКА

з нагоди двадцятип'ятиліття смерті великого українського композитора влаштує Українська Бібліотека ім. С. Петлюри в Парижі, за ласкавою допомогою п. Ю. Пономаренка, в суботу, 18 грудня с. р., о год. 8.30 вечера, в salle Lafayette, 27, rue des Petit Hôtels, Paris 10, метро Gare du Nord.

Квитки набувати можна :

- 1) в Бібліотеці — 41, rue de La Tour d'Auvergne, Paris 9.
- 2) в бюрох Генеральної Ради Союзу УЕО у Франції та Товариства б. Вояків Армії УНР у Франції — 248, rue St.-Jacques, Paris 5.
- 3) у Відділі Опікування Українською Еміграцією при Українській Місії у Франції — 24, rue de la Glacière, Paris 13.

Проф. О. БОЧКОВСЬКИЙ

в суботу, 20 листопаду с. р., о год. 8.30 вечера, в Maison de la Mutualité, Salle M, — 24, rue Saint-Victor, Paris 5, метро Maubert - Mutualité, прочитає виклад на тему

УКРАЇНСЬКЕ ПИТАННЯ, ЯК СВІТОВА ПРОБЛЕМА

Вступ вільний

ГОСПОДАРЧА РАДА ПРИ СОЮЗІ УЕО У ФРАНЦІЇ

ГОСПОДАРЧА РАДА

у Франції, при Союзі Українських Емігрантських Організацій,
закликає всіх українців, що перебувають у різних країнах,
купувати уділи, які дозволять створити

УКРАЇНСЬКИЙ БАНК

...Один уділ для складення основного капіталу Банку коштує
100 французьких франків

Можна набувати і більше число уділів

Гроші із Франції, як рівно-ж і з інших країн, належить перески-
дати на адресу Господарчої Ради:

S. N e ђ a j, Union des Associations Ukrainiennes,

248, rue St.-Jacques, P a r i s 5. France.

Зкладайте самі для себе свій Банк, що дозволить українцям на еміграції підвести під своє існування міцнішу матеріальну базу!

Не буде ні одного українського емігранта, що не набуде одного або кількох уділів свого Банку !

Як необхідністю для нас було заснувати на еміграції українські школи, українські наукові й культурні установи, — так само пекучою необхідністю для нас являється заснування і свого

УКРАЇНСЬКОГО БАНКУ НА ЕМІГРАЦІЇ

Інж. Семен Нечай

Голова Господарчої Ради
Член Генеральної Ради Союзу УЕО у Франції

Інж. Гр. Довженко

Член Господарчої Ради
б. Член Центральної Ради

Ген.-хор. Євген Башинський

Член Господарчої Ради
б. Командир 2 гарматної бригади.

Редакція і адміністрація : 41, rue de La Tour d'Auvergne. Paris 9
Для переказів у Франції : «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.
Редагує — Комітет

Адміністратор : **Іл. Косенко**

Le Gérant : **M-me Perdrizet**

Imprimerie L. BERESNIAK. 12, Rue Lagrange. Paris (5).